
TURİST REHBERLİĞİ KONULU ULUSAL LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK PROFİLİ (1989-2018)¹

Işıl ARIKAN SALTIK²

Öz

Bu çalışmada turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik profilinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Araştırma kapsamında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı lisansüstü tezler bibliyometrik olarak incelenmiştir. Tez adı, özet, konu ve dizin alanlarında “turist rehberi”, “turist rehberliği” ve “turizm rehberi” kelimelerinin taranması sonucunda 1989 ile 2018 yılı arasında yazılmış 94 lisansüstü tez olduğu belirlenmiştir. Tezler; eğitim düzeyi, tamamlandığı yıl, üniversite, ana bilim dalı, danışman unvanı, sayfa sayısı, araştırma yöntemi, veri toplama tekniği ve kaynağı olarak belirlenen ölçütler üzerinden bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, turist rehberliği konulu lisansüstü tez sayısının, turizm ve turist rehberliği alanında lisansüstü eğitimin gelişimine paralel bir şekilde, 2010 yılından itibaren artış gösterdiği görülmüştür. Toplamda 28 farklı üniversite bünyesinde turist rehberliği konulu lisansüstü tez yazılmıştır. Doktora tezlerinin ağırlıklı olarak Profesör unvanlı, yüksek lisans tezlerinin Doktor Öğretim Üyesi unvanlı öğretim üyeleri danışmanlığında tamamlandığı belirlenmiştir. Lisansüstü tezlerin çoğunluğunun nicel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirildiği, ağırlıklı olarak anket tekniği ile turist rehberlerinden veri toplandığı tespit edilmiştir. Çalışma, turist rehberliği konusunun çalışılma yoğunluğunu ve gelişimini ortaya koyacak olması ve geçmişe dönük bütünsel bir değerlendirme sunacak olması nedeniyle önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turist Rehberliği, Bibliyometrik Analiz, Lisansüstü Tez.

---

¹ Bu çalışma, 29-30 Nisan 2019 tarihinde Kuşadası'nda düzenlenen II. Ulusal Turizm Rehberliği Kongresi'nde sunulan ve kongre kitapçığında özet olarak yayınlanan bildirinin geliştirilmesiyle hazırlanmıştır.

² Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Konaklama İşletmeciliği Bölümü, isilas@mu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-3456-2787.

Makale Gönderilme Tarihi: 9 Ekim 2019. Makale Kabul Tarihi: 18 Nisan 2020.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

**BIBLIOMETRIC PROFILE OF NATIONAL POSTGRADUATE
THESES ON TOURIST GUIDING (1989-2018)**

Işıl ARIKAN SALTİK

Abstract

This study aims to reveal the bibliometric profile of postgraduate theses on tourist guiding. In this research, postgraduate theses registered with National Thesis Center of Council of Higher Education were examined bibliometrically. The terms of “tourist guide”, “tourist guiding” and “tourism guide” were searched in the name, abstract, subject and index of the theses. It was determined that there were 94 postgraduate theses written between 1989 and 2018. Theses were analyzed bibliometrically based on the level, year, university, department, supervisor title, number of pages, research method, data collection technique and data source. As a result of the research, it is observed that the number of graduate theses on tourist guiding has increased since 2010 in parallel with the development of postgraduate education in the field of tourism in general and tourist guiding in particular. Theses on tourist guiding was written in a total of 28 different universities. It was revealed that supervisors’ of doctoral dissertations were mainly professors while master's theses were completed under the supervision of Assistant Professors. It was determined that majority of graduate theses were conducted by quantitative research methods and data were mainly collected from tourist guides with survey technique. The study is important because it reveals the research intensity and development of tourist guiding and will provide a holistic assessment of the past.

Keywords: Tourist Guiding, Bibliometric Analysis, Postgraduate Thesis and Dissertation.

Giriş

Turist rehberleri, tur süresince hem turistlerle hem diğer turizm işletmesi çalışanlarıyla hem de yerel halkla yoğun bir etkileşime sahip olmaları nedeniyle turizm sektöründe önemli bir role sahiptirler (Köroğlu, 2013). Turistlere gerek ziyaret edilen ören yerleri ve müze gibi alanlarda verdikleri tarihi, coğrafi ve kültürel bilgilerle, gerekse yerel halkın kültürünü, gelenek ve göreneklerini tanıtmak suretiyle, destinasyonun bütüncül bir şekilde tanıtımına ve kültürlerarası etkileşimin gerçekleşmesine büyük bir katkı sağlamaktadırlar (Saltık ve Dönmez, 2018).

Turizmin akademik bir çalışma alanı olarak kabul görmesinin ardından sergilediği gelişim, turizm alanında yapılan araştırmaların artmasını da sağlamıştır (Jogaratanam vd., 2005). Benzer bir şekilde; ülkemizde turist rehberliğinin bir meslek olarak resmi kabulüyle birlikte, turist rehberliği konusunda yapılan araştırmalarda ve turist rehberliği programlarının sayısında da artış olduğu gözlemlenmektedir. Ön lisans ve lisans düzeyinde yaygın bir şekilde verilmekte olan turist rehberliği eğitiminin (<https://yokatlas.yok.gov.tr/>), günümüzde yüksek lisans düzeyinde verildiği üniversite sayısının da arttığı görülmektedir. Lisansüstü programların bilimsel araştırma yapılması, bilginin genişletilmesi ve derinleştirilmesi, bilime yenilik getirilmesi ve bilinen yöntemlerin yeni alanlarda uygulanması amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışmaları (Resmi Gazete, 2017), bilimsel araştırmaların gelişiminde ön açıcı bir nitelik taşımaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de yazılmış turist rehberliği konulu lisansüstü tezler bibliyometrik olarak incelenmektedir. Son yıllarda bilimsel ve uygulamaya yönelik araştırmalarda öne çıkan bibliyometrik analiz tekniği (Ellegaard ve Wallin, 2015) sayesinde, araştırma konusuna ilişkin genel bir değerlendirme yapılabilmesi (Merigo ve Yang, 2017), araştırma konularındaki nicelik ve nitelik değişimlerinin ortaya çıkarılması ve incelenen konulara ve incelenme biçimlerine ilişkin eğilimlerin belirlenmesi (De Bakker, Groenewegen ve Den Hond, 2005) mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmayla turist rehberliği konusunun lisansüstü eğitim düzeyinde araştırılma durumu değerlendirilerek, belirlenen ölçütlere göre dağılımı ve yoğunluğunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma sonucunda turist rehberliği yazımında lisansüstü tezlerin genel durumuna ve gelişimine ilişkin bir değerlendirme yapılması ve konuyla ilgili çalışmak isteyen araştırmacılara yol gösterici bulgular sunulması öngörülmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Turist rehberi, en yaygın ve yalın biçimde; ziyaretçilere uygun belirlenen bir dilde ziyaretçilerle iletişim kuran, onları yönlendiren ve destinasyon hakkında etkili ve ilgi çekici bir şekilde bilgi veren profesyonel bir turizm çalışanı olarak tanımlanmaktadır (Çetin ve Yarcan, 2017). Turist rehberliği mesleği kapsamında verilecek hizmet 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nda (2012) "Seyahat acentacılığı faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup hâlindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dil kullanılarak ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleri ile varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda tanıtılarak gezdirilmesini veya seyahat acentaları tarafından düzenlenen turların gezi programının seyahat acentasının yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acenta adına yönetilmesi" olarak açıklanmaktadır. İlgili kanun maddesinden anlaşılacağı üzere turist rehberliği mesleği çok boyutlu bir yapıya ve eşzamanlı olarak farklı paydaşlarla etkileşimi gerektiren özel bir konuma sahiptir.

Turist rehberlerinin turizm sektörü içindeki bu özel konumları aynı zamanda onlara önemli sorumluluklar da yüklemektedir. Turist rehberlerinin ülke tanıtımına ve turizm gelişimine katkı sağlamaları, kendilerini mesleki bilgiyle donatıp, sahip oldukları bilgiyi turistlere uygun bir şekilde aktarabilmeleri, onlara ziyaretleri süresince tam anlamıyla liderlik edebilmeleri ve sorumluluklarının bilinciyle davranmaları koşullarına bağlıdır. Çünkü turist rehberleri, tur sürecinde turizm sektöründe faaliyet gösteren çok sayıda işletmeyle yakın iş birliği ile çalışmaktadırlar. Ayrıca, turistlerin tur ve hizmet kalitesi algısının oluşmasında da turist rehberlerinin etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle turist rehberlerinin tur süresince turistlerin turizm işletmelerinde çalışan diğer işgörenler ve ziyaret ettikleri destinasyonlardaki yerel halkla etkileşimlerinde etkin olmaları gerekmektedir (Saltık ve Dönmez, 2018: 85). Bu bağlamda, turist rehberlerinin, mesleklerini başarılı ve sorumlulukları uyarınca gerçekleştirilebilmesi için; turizm mesleğine ilişkin temel ve kapsamlı bilgilerin yanı sıra, psikoloji, sosyoloji, kültürel değerler ve yönetsel yetkinlikler gibi farklı disiplinleri de içeren çok boyutlu bir eğitim almaları gerekmektedir (Ahipaşaoğlu, 1997:145).

Türkiye'de turist rehberliği eğitimi örgün ve yaygın olarak verilmektedir. Yaygın eğitim kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın gözetimi ve denetimi altında birlikler tarafından ülkesel veya bölgesel turist rehberliği

sertifika programları düzenlenmektedir (Turist Rehberliği Meslek Kanunu, 2012). Örgün eğitim kapsamında ise üniversitelerde ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi verilmektedir. 2018 yılı itibariyle ülkenin tüm bölgelerinde, 39 farklı ilde toplam 46 üniversitede lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi verilmektedir (Başoda ve Aylan, 2018). Bununla birlikte programların içeriklerinin günümüz turist rehberlerinin ihtiyaç duyacakları bilgiyi sağlayacak şekilde güncellenmemesi nedeniyle turist rehberliği eğitiminden rehber adaylarının da sektör temsilcilerinin de memnuniyetsizlikleri olduğu görülmektedir (Çokişler, 2018). Bu durum, çok fonksiyonlu bir yapıya sahip olan turist rehberliği mesleğine ilişkin verilecek eğitimler kapsamında güncel sorun ve ihtiyaçların belirlenmesinin ve bunların çözümüne yönelik bilgilerin geliştirilmesini sağlayacak bilginin sunulmasının önemine işaret etmektedir. Yükseköğretim kurumları, verdikleri eğitim ve yaptıkları araştırmalarla toplumun gelişimine katkı sağlamaktadır. Ön lisans ve lisans düzeyinde verilen eğitimle mesleki temel bilginin öğretimi gerçekleştirilirken, lisansüstü eğitimle hem kuramsal hem de uygulamalı alanlarda yeni bilginin üretilmesini, bilim insanlarının yetiştirilmesini ve toplumun refah düzeyinin artmasını sağlamaktadırlar. Son yıllarda üniversite sayısı ve eğitim programlarında hızlı bir artış yaşanmıştır. Buna karşın verilen eğitimin içeriğine ve niteliğine ilişkin sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır (Karaman ve Bakırcı, 2016). Yükseköğretim kurumlarının en önemli işlevlerinden olan lisansüstü eğitimle ilgili yapılacak farklı çalışmalar muhtelif eksiklerin belirlenmesine ve çözümlerin geliştirilmesine de katkı sağlayabilecektir.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nde de belirtildiği üzere; yüksek lisans eğitimi sonucunda, "bilginin genişletilmesi ve derinleştirilmesi ile birlikte bilimsel araştırma yaparak bilgiye ulaşabilme, bilgiyi değerlendirme, yorumlama ve uygulama yeterliliklerinin sağlanması" gerekmektedir. Doktora eğitimi sonucunda hazırlanan tezlerin ise, bilime yenilik getirme, yeni bir bilimsel yöntem geliştirme, bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulama niteliklerden bir veya daha fazlasına sahip olması beklenmektedir (Resmi Gazete, 2017). Üniversitelerin "bilginin üretimini gerçekleştirme ve üretilen bilginin yaygın bir şekilde kullanımını sağlama" misyonlarının yerine getirilmesinde, yükseköğretimde eğitim ve araştırmanın sürdürülebilir bütünselliğini sağlamada (Tuzcu, 2003) ve ulusal akademik çalışmaların gelişiminde (Dilci ve Gürol, 2012) lisansüstü eğitim ve lisansüstü tez çalışmaları ön açıcı bir nitelik taşımaktadır. Lisansüstü turizm eğitimi, esas olarak günümüzün en dinamik sektörlerinden birisi olan turizm sektöründe karşılaşılabilecek toplumsal, ekonomik ve teknik sorunları çok boyutlu bir şekilde irdeleyerek çözümüne yönelik etkin kararları verebilecek turizm araştırmacıları ve yöneticilerini yetiştirmeyi amaçlamaktadır

(Olalı,1984:206'dan akt. ŪnlŪnen ve Boylu, 2005). Bu baēlamda turist rehberliēi alanında gerēekleŹtirilen lisansŪstŪ tez alıŹmalarının, (i) eēitim alan ūērencilerin kiŹisel geliŹimlerine, (ii) konuyla ilgili akademik araŹtırmaların ve ilgili yazının geliŹimine, (iii) mesleēin sorun ve ihtiyalarının belirlenmesine ve bŵylelikle (iv) özŵm önerileri getirilerek turist rehberliēi mesleēinin geliŹimine katkı saēlamaları beklenmektedir.

Eker ve Zengin (2016) turist rehberliēi eēitimini turist rehberlerinin gŵrŵŹleriyle deēerlendirdikleri alıŹmalarında; turist rehberliēi mesleēinde eēitimin ok ūnemli bir role sahip olduēunu belirtmektedirler. Buna karŹın teorik eēitimde mesleēe ūzgŵ konulara gereken aēırlıēın verilmemesi ve uygulamaya yŵnelik eēitimin yetersiz kalması nedeniyle turist rehberlerinin eēitimleri sonrasında gerekli mesleki donanıma sahip olamadan alıŹma hayatına baēladıklarını ifade etmektedirler. Bu sonuca uyumlu bir Źekilde Yenipınar ve ZorkiriŹci (2013), ok boyutlu ve kapsamlı yapısı nedeniyle turist rehberliēi eēitiminin yŵksek nitelikte verilmesi gerekliliēine ve sektŵrdeki geliŹmelere uygun bir Źekilde turist rehberlerinin uygulamalı ve kuramsal derslerinin de gŵncellenmesinin ūnemine iŹaret etmektedir. okiŹler (2018) tarafından lisansŪstŪ turist rehberliēi eēitimi konusunda yapılan ve nitelikli bir akademik eēitim verilmesine karŹın mesleēin geliŹimine katkı saēlayacak dŵzenlemelerin gerektiēinin belirlendiēi alıŹma sonuları da bu bulguları destekler niteliktedir.

Tŵrker (2014) yŵksekūēretim dŵzeyinde turizm eēitimini incelediēi alıŹmasında, son yıllarda turizm alanındaki lisansŪstŪ programların ve bilimsel etkinliklerin artıŹının turizm eēitiminin geliŹiminde faydalı olacaēını belirtmekte, yazında lisansŪstŪ turizm eēitimine iliŹkin araŹtırmaların sınırlılıēına ve konuyla ilgili alıŹmaların gerekliliēine de iŹaret etmektedir. Turist rehberliēi yazının geliŹimine iliŹkin 1989-2015 (Aēustos ayı) yıllarını (Źahin ve Acun, 2015a, Źahin ve Acun, 2015b) ve 2005-2017 yıllarını (apar, Toksŵz ve Dŵnmez, 2018) kapsayan bibliyometrik araŹtırmalar yapılmıŹtır. Bu araŹtırmalarda lisansŪstŪ tezlerle birlikte makale ve bildiriler de incelenmiŹtir. Źahin ve Acun, (2015a), turist rehberliēi alanındaki ilk bibliyometrik alıŹma olan araŹtırmalarında ulusal lisansŪstŪ tezleri kapsamlı bir Źekilde inceleyerek, bibliyometrik analizin turist rehberliēi yazınının geliŹimine olan katkısına ve ūnemine vurgu yapmıŹlardır. apar, Toksŵz ve Dŵnmez (2018) tarafından yapılan daha gŵncel bir diēer alıŹmada ulusal ve uluslararası lisansŪstŪ tezlerin yanı sıra makale ve bildiriler de bibliyometrik olarak analiz edilmiŹtir. Bununla birlikte, ulusal lisansŪstŪ tezler yalnızca yıl, dŵzey, ūniversite ve konu baŹlıkları ūlŵtleri ūzerinden incelenmiŹtir. Bu araŹtırmada gŵncel veriler ūzerinden ulusal lisansŪstŪ tezler daha fazla sayıda ūlŵt ūzerinden

bibliyometrik olarak incelenmektedir. Böylelikle turist rehberliği alanında yazılmış lisansüstü tezlerin genel durumundaki değişimin ve yeni eğilimlerin belirlenerek yazına katkı sağlanması öngörülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik profilinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda turist rehberliği konusundaki yazının gelişiminde önemli bir role sahip olan lisansüstü tezlerin özellikleri bibliyometrik analizle ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma, turist rehberliği konusunun lisansüstü tezlerde araştırılma durumunu değerlendirmesi ve gelişimini ortaya koyarak geçmişe dönük bütünsel bir değerlendirme sunacak olması nedeniyle önem taşımaktadır. Barrios vd. (2008) tarafından da belirtildiği üzere, bu araştırma belirli bir dönemde turist rehberliği konusunda gerçekleştirilen lisansüstü tez üretiminin belirli göstergelerini sunarak, araştırmacıların turizmi bir bilgi yaratma sistemi olarak incelemelerine olanak sağlayacak olması açısından da önemlidir. Araştırma sonucunda turist rehberliği alanında gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların genel durumunun incelenmesi, turist rehberliği alanında çalışmak isteyen araştırmacılara ve mesleki eğitimin güncellenmesine yönelik süreçlere yol gösterici bulgular sağlanması öngörülmektedir.

Bibliyometrik Analiz

Bibliyometrik analiz, belirli bir alandaki çeşitli bilgi kaynaklarının gelişimini, üretkenliğini ve önemini belirlemek için kullanılan bir analiz tekniğidir (Mishra, Gawde ve Solanki, 2014). Bibliyometrik inceleme, bilimsel üretim göstergelerinin belirlenmesi için kullanılan tanımlayıcı bir yaklaşım olarak nitelendirilmektedir (Pizzani vd., 2012). Bibliyometrik analiz bilimsel uzmanlık alanı olarak kabul görmekte ve özellikle uygulamalı bilimlerde araştırma yöntemleri içinde daha yaygın bir şekilde yerini almaktadır. Bibliyometrik analizle, bilimsel üretimin çeşitli yönleri incelenmekte ve inceleme konusunun yanı sıra bu konuda üniversitelerin veya farklı kurumların alandaki konumları ve ilerlemeleri değerlendirilmektedir (Ellegaard ve Wallin, 2015).

Bibliyometrik analiz, değerlendirici ve ilişiksel teknikler olmak üzere iki grup altında toplanmaktadır. Değerlendirici teknikler genel olarak akademik çalışmaların performanslarını veya bilimsel katkılarını karşılaştırmaya

yönelik ölçütleri içermektedir. Yazar, kurum, dergi, yöntem gibi ölçütler bu gruba dahil ölçütlerden bazılarıdır. İlişkisel teknikler ise, araştırmalar arasındaki ilişkileri açığa çıkarmaya yönelik ölçütler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu ölçütlere araştırma alanının yapısal özellikleri, ortak-yazarlık ve ortak atf kalıpları, örnek olarak verilebilir (Benckendorff ve Zehrer, 2013).

Ulusal yazında genel olarak turizm alanında yapılan bibliyometrik çalışmaların (İçöz ve Kozak, 1999; Kozak, 2001; Özel ve Kozak, 2012; Çakıcı, Yıldırım ve Karacaoğlu, 2013; Nergiz, 2014; Tayfun vd., 2016; Saltık ve Alımanoğlu, 2018) arttığı, buna karşın turist rehberliği alanında sınırlı sayıda bibliyometrik çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Şahin ve Acun (2015b), 1995-2015 yılları arasında Ulusal Turizm Kongrelerinde sunulan bildirimler içinde yer alan ve turist rehberliği konusunda yapılmış çalışmaları bibliyometrik olarak incelemişlerdir. 22 bildirim incelendiği araştırma sonucunda en çok eğitim konulu çalışmanın yapıldığı, bildirimlerin ağırlıklı olarak iki yazarlı olduğu, yazarların ağırlıklı olarak Yardımcı Doçent unvanına sahip olduğu ve Balıkesir Üniversitesi'nde çalıştıkları belirlenmiştir.

Şahin ve Acun (2015a) tarafından yapılan bir diğer çalışmada 1989-2015 yılları arasında turist rehberliği alanında yayınlanmış olan 38 lisansüstü tez ve 1995-2015 yılları arasında ulusal hakemli dergilerde yayınlanmış olan 36 makale bibliyometrik olarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda en çok yüksek lisans düzeyinde tez yazıldığı, en fazla tezin 2011 yılında tamamlandığı, en fazla sayıda makalenin 2012 yılında yayınlandığı ve lisansüstü tezler ile makalelerde en çok çalışılan konuların turist rehberliği eğitimi ve turist rehberlerinin rolleri ile ilgili konular olduğu belirlenmiştir. Çapar, Toksöz ve Dönmez (2018) tarafından yapılan kapsamlı çalışmada turizm rehberliği alanından 2005-2017 yılları arasında gerçekleştirilmiş akademik çalışmalar bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında ulusal eserlerin yanı sıra uluslararası eserler (tezler, makaleler ve bildirimler) de incelenmiştir. Araştırma sonucunda en fazla rol, eğitim, hizmet ve meslek konularının çalışıldığı belirlenmiştir. Son yıllarda uluslararası tezlerde konuyla ilgili çalışmaların azaldığı, buna karşın ulusal tezlerde ve ulusal makalelerde konuya yönelimin arttığı tespit edilmiştir.

Bu araştırma kapsamında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı lisansüstü tezler incelenmiştir. Öncelikle, Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı tarafından internet üzerinden verilen tarama hizmeti kapsamında; tez adı, özet, konu ve dizin alanlarında “turist rehberi”, “turist rehberliği” ve “turizm rehberi” kelimeleri taranarak araştırma kapsamında

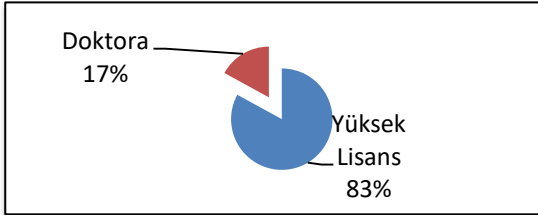
incelenecek tezler listelenmiştir. Ardından belirtilen sistem üzerinden tezlere erişim sağlanarak araştırmanın verileri elde edilmiştir. Araştırmada değerlendirici ve ilişkisel ölçütlerden bazıları kullanılmıştır (Benckendorff ve Zehrer, 2013. Araştırma ölçütlerinin belirlenmesinde geçmiş çalışmalarda kullanılmış ölçütler de incelenmiş ve lisansüstü tez çalışmaları için elverişli ölçütler üzerinden bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analizde tezler, “lisansüstü eğitim düzeyi”, “tamamlanma yılı”, “üniversite”, “ana bilim dalı”, “danışman unvanı”, “sayfa sayısı”, “araştırma yöntemi”, “veri toplama tekniği” ve “veri kaynağı” ölçütleri üzerinden değerlendirilmiştir.

Araştırma Bulguları

Araştırma yönteminde belirtildiği üzere veriler bibliyometrik analizle incelenmiştir. Bu bölümde, bibliyometrik analiz için belirlenen her bir ölçüt için elde edilen araştırma bulguları alt başlıklar halinde, grafikler üzerinden açıklanarak sunulmaktadır.

Lisansüstü Tezlerin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında ilk olarak listelenen 94 adet turist rehberliği konulu lisansüstü tezin eğitim düzeyine göre dağılımı incelenmiştir. Lisansüstü tezlerin 78 adedinin yüksek lisans, 16 adedinin ise doktora düzeyinde yazılmış olduğu belirlenmiştir. Tezlerin eğitim düzeyine göre dağılımı Şekil 1’de gösterilmektedir.

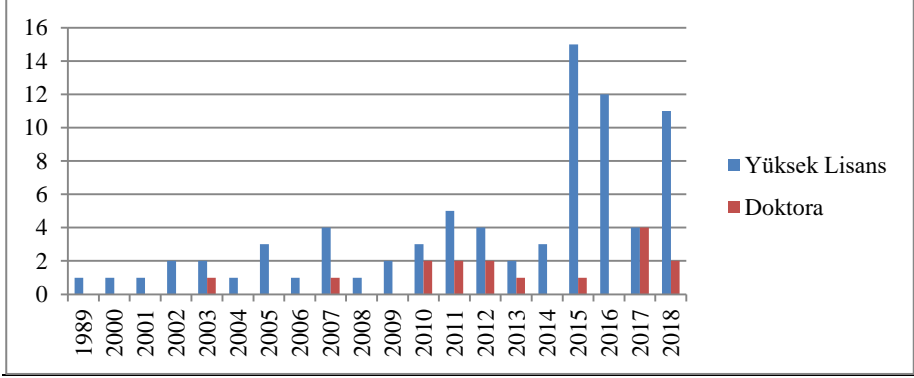

Şekil 1. Lisansüstü Tezlerin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, turist rehberliği konulu ilk lisansüstü tezin 1989 yılında tamamlanan bir yüksek lisans tezi olduğu görülmüştür. Bununla birlikte 2000 yılına kadar olan 11 yıllık zaman dilimi içinde turist rehberliği konulu bir lisansüstü tez çalışması tespit

edilmemiştir. Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı Şekil 2’de sunulmaktadır.

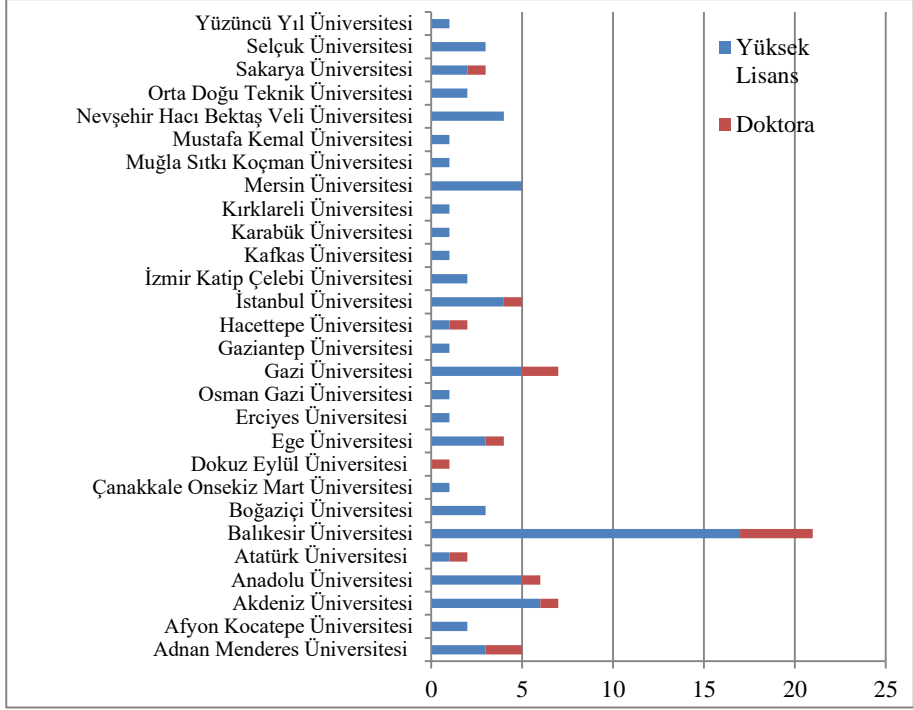

Şekil 2. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 2’de görüldüğü üzere, toplam tez sayısı açısından değerlendirildiğinde en fazla sayıda lisansüstü tezin sırasıyla 2015 (N=16), 2018 (N=13), 2016 (N=12) yıllarında yazılmıştır. 2000 yılından itibaren kesintisiz bir şekilde yüksek lisans düzeyinde turist rehberliği konulu tez yazılmıştır. Yüksek lisans düzeyinde en fazla tez sırasıyla 2015 (N=15), 2016 (N=12) ve 2018 (N=11) yıllarında tamamlanmıştır. Doktora tezleri incelendiğinde ise; ilk tezin 2003 yılında, ikinci tezin 2007 yılında yazıldığı görülmüştür. Yüksek lisans tezlerinin aksine; doktora tezlerinin yıllara göre kesintili bir dağılımı olduğu, 2018 yılına kadar geçen zaman diliminde sadece 9 yılda doktora düzeyinde tezin tamamlandığı, en fazla sayıda tezin (N=4) 2017 yılında yazıldığı belirlenmiştir. 2010, 2011, 2012 ve 2018 yıllarında ikişer adet tez yazılmıştır.

Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımına bakıldığında, turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin toplam 28 farklı üniversite bünyesinde tamamlandığı görülmüştür. Toplam tez sayısı açısından değerlendirildiğinde en fazla sayıda tezin sırasıyla Balıkesir Üniversitesi (N=21), Akdeniz Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi (N=7) ile Anadolu Üniversitesi’nde (N=6) yazıldığı belirlenmiştir. Lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı Şekil 3’te gösterilmektedir.

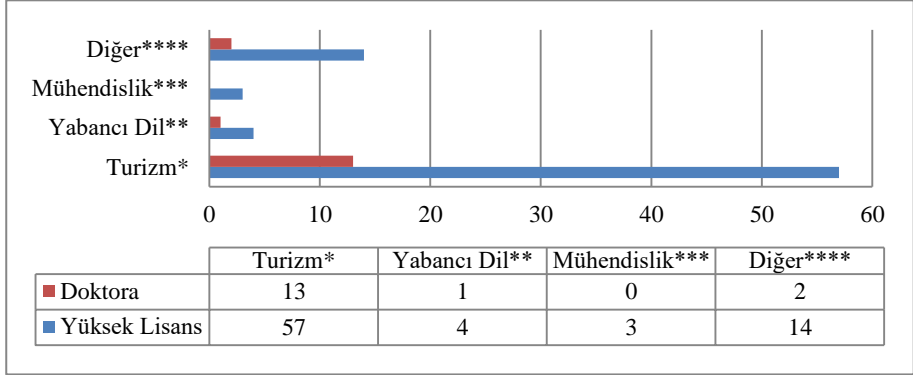
Şekil 3. Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Yüksek lisans düzeyindeki tezler incelendiğinde, toplam lisansüstü tezlerin dağılımına benzer bir şekilde, en fazla sayıda tezin Balıkesir Üniversitesi'nde (N=17) tamamlandığı, ardından Akdeniz Üniversitesi (N=6) ile Anadolu, Gazi ve Mersin Üniversitelerinin (N=5) geldiği belirlenmiştir. Toplam 11 üniversitede sadece birer adet yüksek lisans tezinin yazıldığı; Dokuz Eylül Üniversitesi'nde ise turist rehberliği konulu hiçbir yüksek lisans tezinin yazılmadığı, buna karşın doktora tezinin yazıldığı belirlenmiştir. Turist rehberliği konusunda toplamda yalnızca 11 üniversitede doktora düzeyinde tez yazılmıştır. Doktora düzeyinde en fazla tezin sırasıyla Balıkesir Üniversitesi (N=4), Adnan Menderes Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde (N=2) tamamlandığı belirlenmiştir. Kalan 8 üniversitede bu konuda yazılan birer adet doktora tezinin olduğu görülmüştür.

Lisansüstü Tezlerin Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı

Turist rehberliği konulu tezlerin üniversitelere göre dağılımının ardından ana bilim dallarına göre dağılımı incelenmiştir. Toplamda 20 farklı ana bilim dalında turist rehberliği konulu lisansüstü tezin yazıldığı belirlenmiştir.

Bunların yanı sıra, 5 adet tezin ana bilim dalının belirtilmediği, onun yerine sosyal bilimler enstitüsü bilgisinin verildiği görülmüştür. Ana bilim dalları turizm, mühendislik ve yabancı dil alanlarında gruplandırılmış, kalan ana bilim dalları ve Sosyal Bilimler Enstitüsü bilginin verildiği tezler diğer adı altında ayrı bir grup olarak sınıflandırılmıştır. Şekil 4'te tezlerin ana bilim dallarına göre dağılımı sunulmaktadır.

* Bir sonraki grafikte ilgili ana bilim dalları belirtilmektedir.

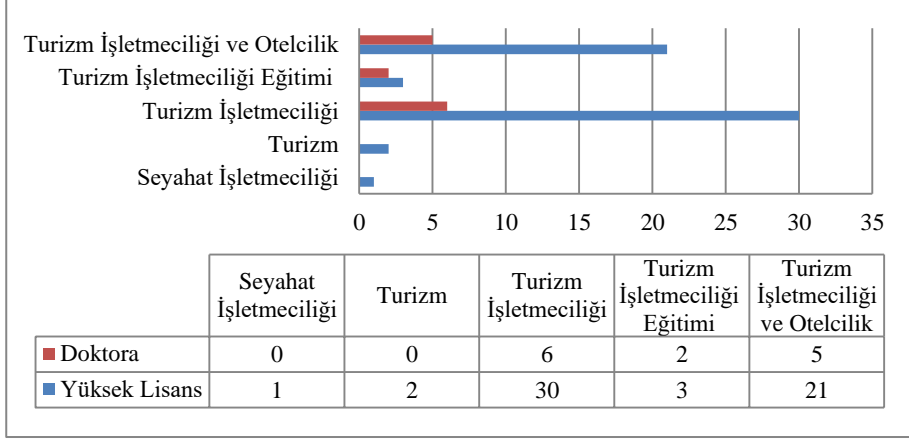
** Alman Dili Eğitimi, Batı Dilleri ve Edebiyatları, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Yabancı Dil Eğitimi ABD

*** Bilgisayar Mühendisliği, Elektrik ve Elektronik Mühendisliği ABD

**** Sosyal Psikoloji, Arkeoloji, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi, Eğitim Bilimleri, Eleştiri ve Kültür Araştırmaları, İstanbul Araştırmaları, İşletme, Maliye, Türk Halk Bilimi ABD, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şekil 4. Lisansüstü Tezlerin Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı

Yüksek lisans düzeyinde 20 farklı ana bilim dalında tez yazılmış olmasına karşın, doktora düzeyinde yalnızca 4 farklı ana bilim dalında turist rehberliği konulu tez yazıldığı görülmüştür. Turist rehberliği konulu lisansüstü tezler en fazla (%75) turizm alanındaki ana bilim dallarında yazılmıştır. Yüksek lisans düzeyinde turizm alanı dışında en fazla sayıda tez Sosyal Bilimler Enstitüsü (N=4), İşletme (N=3) ve Bilgisayar Mühendisliği Ana Bilim Dalı bünyesinde tamamlanmıştır. Bunların dışında kalan ana bilim dallarında birer adet turist rehberliği konulu tez yazılmıştır. Doktora düzeyinde ise turizm alanı dışında, Yabancı Dil Kategorisinde yer alan Batı Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı ile “Diğer” kategorisinde yer alan Sosyal Bilimler Enstitüsü çatısı altında birer adet turist rehberliği konulu tez yazıldığı belirlenmiştir. Tezlerin daha yoğun bir dağılım gösterdiği turizm alanındaki ana bilim dallarındaki durum ayrıca incelenerek Şekil 5'te sunulmaktadır.

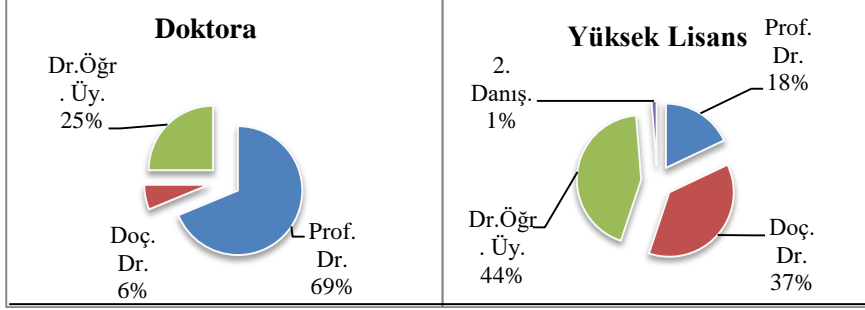

Şekil 5. Lisansüstü Tezlerin Turizm Alanındaki Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı

Şekil 5'te görüldüğü üzere turizm alanında beş farklı ana bilim dalında turist rehberliği konulu lisansüstü tez yazılmıştır. Hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde en fazla tez sırasıyla Turizm İşletmeciliği ($N_{y1}=30$; $N_d=6$), Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik ($N_{y1}=21$; $N_d=5$) ve Turizm İşletmeciliği Eğitimi ($N_{y1}=3$; $N_d=2$) Ana Bilim Dallarında yazılmıştır. Seyahat İşletmeciliği ($N=1$) ve Turizm ($N=2$) Ana Bilim Dallarında yalnızca yüksek lisans tezi yazılmış, doktora düzeyinde bir tez yazılmamıştır.

Lisansüstü Tezlerin Danışman Unvanlarına Göre Dağılımı

Turist rehberliği konulu lisansüstü tezler danışman unvanlarına göre de incelenmiştir. Doktora tezlerinin en fazla Profesör unvanına sahip ($N=11$) öğretim üyeleri tarafından yürütüldüğü, ardından Doktor Öğretim Üyelerinin ($N=4$) geldiği görülmüştür. Sadece 1 adet doktora tezi Doçent unvanına sahip bir öğretim üyesi tarafından yürütülmüştür. Yüksek lisans tezlerine danışmanlık yapan öğretim üyesi unvanlarına bakıldığında; en fazla sayıda teze sırasıyla Doktor Öğretim Üyesi ($N=34$), Doçent ($N=29$) ve son olarak Profesör ($N=14$) unvanına sahip öğretim üyesinin danışmanlık yaptığı görülmüştür. Ayrıca birinci danışmanı Doçent unvanına sahip olan bir tezde, Doktor Öğretim Üyesi unvanına sahip ikinci bir danışmanın olduğu belirlenmiştir. Şekil 6'da Doktora ve yüksek lisans tezlerinin danışman unvanına göre dağılımı gösterilmektedir.

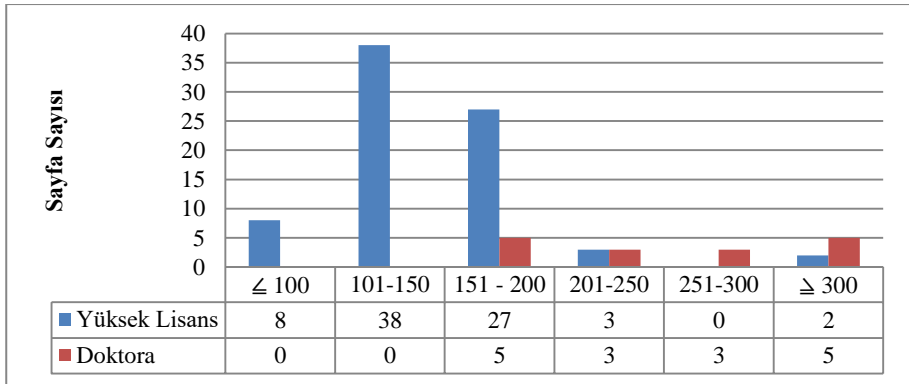

Şekil 6. Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Danışman Unvanına Göre Dağılımı

Lisansüstü Tezlerin Sayfa Sayılarına Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerin sayfa sayılarına göre dağılımı için Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında tez künyesi kapsamında yazan sayfa sayısı bilgisi değerlendirilmiştir. Buna göre turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin en az 77, en fazla 492 sayfa yazıldığı ve ortalama sayfa sayısının 171 olduğu belirlenmiştir.

Yüksek lisans tezleri incelendiğinde, tüm tezlere ilişkin değerlendirme ile aynı şekilde tezlerin sayfa sayılarının 77 ile 492 arasında olduğu görülmüştür. Yüksek lisans tezleri için ortalama sayfa sayısı 152 olarak hesaplanmıştır. Doktora düzeyindeki tezlerin sayfa sayılarının 153 ile 439 arasında değiştiği ve ortalama sayfa sayısının 266 olduğu belirlenmiştir. Tezler sayfa sayılarına göre gruplandırılarak incelenmiştir. Sayfa sayısı dağılımı Şekil 7’de sunulmaktadır.

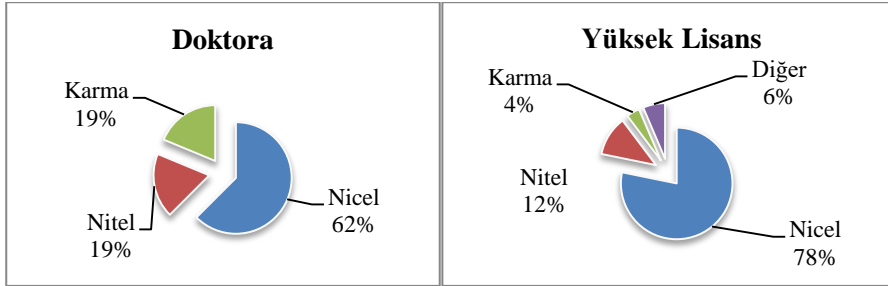

Şekil 7. Lisansüstü Tezlerin Sayfa Sayılarına Göre Dağılımı

Şekilde görüldüğü üzere yüksek lisans tezleri ağırlıklı olarak (N=38) 101-150 sayfa sayısı aralığında yazılmış, ardından 151-200 sayfa yazılan tezler (N=27) gelmiştir. 100 sayfanın altında yazılan 8 tez olduğu, 300 sayfanın üstünde yazılan 2 tez olduğu belirlenmiştir. Doktora tezleri incelendiğinde ise; 150 sayfanın altında yazılan doktora tezinin bulunmadığı, en fazla sayıda doktora tezinin 151-200 sayfa aralığı ile 300'dan fazla sayfa yazılmış olan tezler olduğu görülmüştür.

Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri yüksek lisans ve doktora tezleri için ayrı ayrı incelenmiştir. Lisansüstü tezlerde en fazla nicel araştırma yöntemlerinin (N=71) kullanıldığı, ardından nitel araştırma yöntemlerinin (N=12) geldiği görülmüştür. Karma yöntemlerin kullanıldığı tezlerin de (N=6) olduğu belirlenmiştir. Bunların dışında araştırma yöntemi olarak yabancı dil alanında metin çevirisi, mühendislik alanında ara yüz tasarlama, RFID Tabanlı Konum Belirleme Sistemi Tasarımı, Kullanıcı Modelleme bilgisinin verildiği 5 tez olduğu görülmüştür. Yöntem bilgisi bu şekilde belirtilen araştırma yöntemi bilgisi diğer olarak gruplandırılarak incelenen lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımları Şekil 8'de sunulmaktadır.

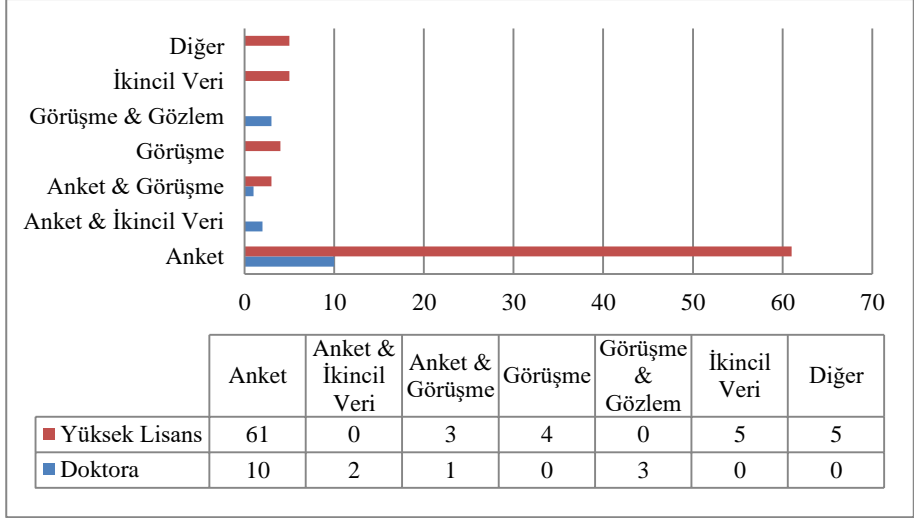

Şekil 8. Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı

Yüksek lisans tezlerinin araştırma yöntemlerine göre dağılımına bakıldığında, tezlerin ağırlıklı olarak (N=61) nicel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirildiği görülmüştür. Nitel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilen az sayıda (N=9) tez çalışmasının yanı sıra 3 tezin de hem nicel hem nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak yazıldığı belirlenmiştir. Doktora tezlerinde sadece nicel araştırma yöntemlerinden yararlanan çalışmaların (N=10) tezlerin yarısından fazlasını teşkil ettiği görülmüştür. Bunların yanı sıra sadece nitel araştırma yöntemlerini kullanan ve hem nitel hem de nicel

araştırma yöntemlerinden yararlanan üçer adet doktora tezi olduğu belirlenmiştir.

Turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımının ardından kullandıkları veri toplama tekniklerine göre dağılımları da incelenmiştir. Lisansüstü tezlerin veri toplama tekniğine göre dağılımı Şekil 9’da sunulmaktadır.

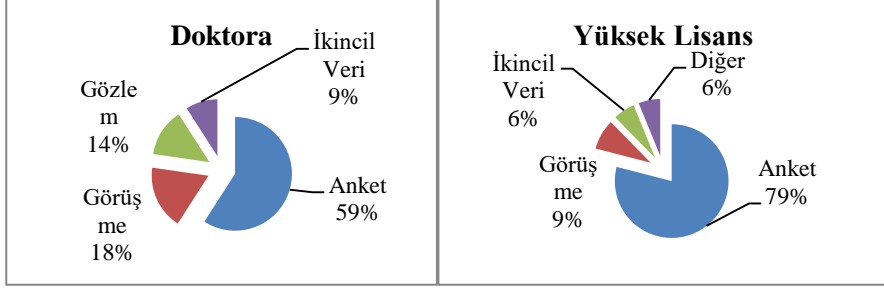
Şekil 9. Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Tekniğine Göre Dağılımı

Şekil 9’da görüldüğü üzere hem lisansüstü tezlerin genelinde (N=71) hem de her iki düzeyde (N_D=10; N_{YL}=61) en fazla kullanılan veri toplama tekniği anket tekniğidir. Yüksek lisans düzeyindeki tezlerde, anket tekniğini ikincil veri kullanımı (N=5), görüşme tekniği (N=4), görüşme ve anket tekniklerinin birlikte kullanımı (N=3) izlemektedir. Doktora düzeyindeki tezlerde ise anket tekniğinin ardından sırasıyla görüşme ve gözlem tekniğinin birlikte kullanımı (N=3), anket tekniği ve ikincil verilerin birlikte kullanımı (N=2) ve anket ve görüşme tekniğinin birlikte kullanımının (N=1) geldiği görülmektedir.

Lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama tekniğinin tek başına veya başka bir teknikle birlikte durumuna bakılmaksızın sınıflandırma yapılarak her bir yöntemin toplam içindeki kullanım oranı da incelenmiştir. Buna göre yüksek lisans tezlerinin ağırlıklı bir şekilde anket tekniğinden (N=64) yararlandığı, az sayıda çalışmada ise görüşme (N=7) tekniğinden yararlandığı 5 adet tezde ikincil verinin kullanıldığı belirlenmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerin de yarısından fazlasında (N=13) anket tekniği kullanılmış, ardından sırasıyla

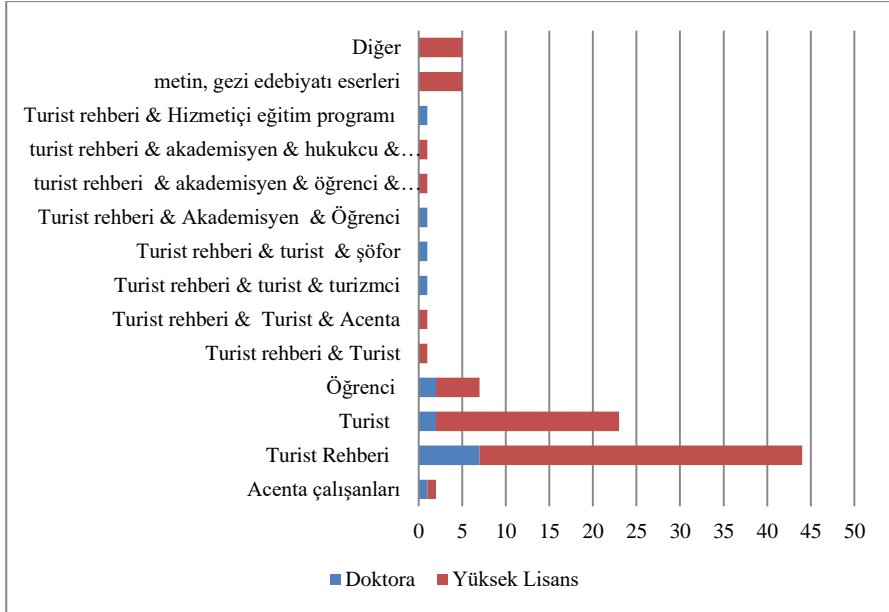

görüşme (N=4) ve gözlem (N=3) teknikleri gelmiştir. Son olarak sadece 2 tezde ikincil verilerden yararlanıldığı görülmüştür. İnceleme sonuçları Şekil 10'da sunulmaktadır.

Şekil 10. Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Kullanılan Veri Toplama Teknikleri

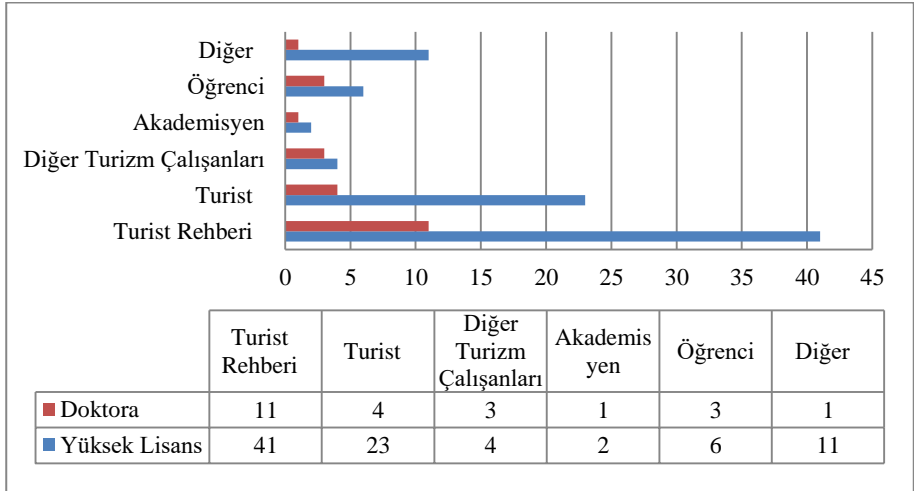
Turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin araştırma yöntemleri kapsamındaki son inceleme, veri kaynaklarına ilişkin gerçekleştirilmiştir. Şekil 11'de lisansüstü tezlerin veri kaynaklarına göre dağılımı sunulmaktadır.

Şekil 11. Lisansüstü Tezlerin Veri Kaynaklarına Göre Dağılımı

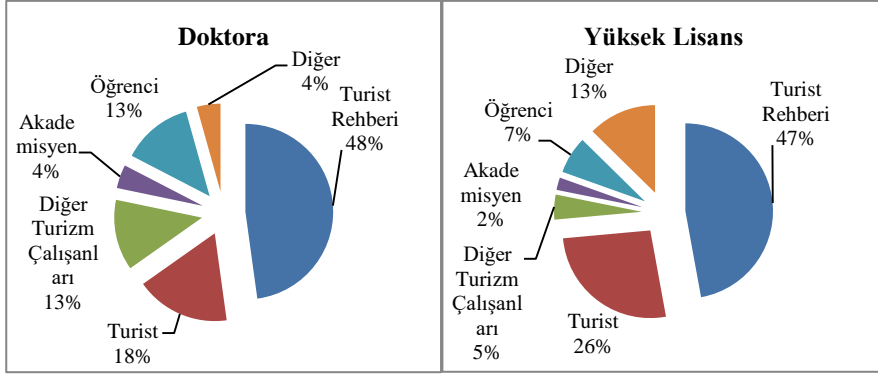
Şekil 11’de sunulduğu üzere, lisansüstü tezlerde, verilerini yalnızca turist rehberleri (N=44), turistler (N=23), turist rehberliği öğrencileri (N=7) ve seyahat acentaları çalışanları (N=2) olmak üzere tek kaynaktan edinmiş çok sayıda çalışmanın olduğu belirlenmiştir. Bunların yanında belirtilen veri kaynaklarının iki veya daha fazlasından eş zamanlı veri toplanarak gerçekleştirilen çalışmaların da olduğu görülmüştür. Tek başına veri kaynağı olarak kullanılmayan ancak tez çalışması kapsamında farklı paydaşlarla birlikte görüş ve değerlendirmeleri alınan gruplar içinde turizm akademisyenleri, hukukçular, otel yöneticileri ve şoförler yer almaktadır. Ayrıca muhtelif metinlerin, gezi edebiyatı eserlerinin ve hizmet içi eğitim programı içeriğinin veri olarak düzenlenip analiz edildiği lisansüstü tezlerin de olduğu görülmüştür.

Lisansüstü tezlerde yararlanılan veri kaynağının tek başına veya başka bir kaynakla birlikte olma durumuna bakılmaksızın sınıflandırma yapılarak her bir veri kaynağının toplam içindeki kullanım oranı da incelenmiştir. İnceleme sonuçları Şekil 12’de sunulmaktadır.

Şekil 12. Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Veri Kaynakları

Şekil 12’de görüldüğü üzere hem yüksek lisans (N=41) hem doktora (N=11) düzeyinde en fazla sayıda tez turist rehberlerinden veri toplamıştır. Ardından en fazla veri toplanan gruplar ise sırasıyla turistler ($N_{YL}=23$; $N_D=4$), öğrenciler ($N_{YL}=6$; $N_D=3$), diğer turizm çalışanları ($N_{YL}=4$; $N_D=3$), ve akademisyenler ($N_{YL}=2$; $N_D=1$) olarak belirlenmiştir. Lisansüstü tezlerde yararlanılan veri kaynaklarının dağılımları aşağıda Şekil 13’te doktora ve yüksek lisans düzeyleri için ayrı ayrı gösterilmektedir.

Şekil 13. Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Kullanılan Veri Kaynakları

Sonuç ve Öneriler

Turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik olarak analiz edildiği bu çalışmada 1989 ile 2018 yılları arasında yazılmış toplam 94 adet tez çalışması incelenmiştir. Araştırma, turist rehberliği konusunun lisansüstü tezlerde incelenme durumunu göstermektedir. Turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin eğitim düzeyi, tamamlandığı yıl, üniversite, ana bilim dalı, danışman unvanı, sayfa sayısı, araştırma yöntemi, veri toplama tekniği ve kaynağı ölçütleri açısından güncel durumu ortaya konmuştur. Sonuçlar, turist rehberliği alanında araştırma konusu ve yazındaki boşluğun arayışında olan araştırmacılar için genel bir bakış sunmaktadır.

Araştırma sonucunda, konuya ilişkin yüksek lisans tezlerinin ağırlıklı olduğu, doktora tezlerinin ise 29 yıllık bu zaman diliminin ikinci yarısından itibaren yazılmış olduğu belirlenmiştir. Her iki düzeyde lisansüstü tezlerin sayısının 2010 yılından itibaren artış gösterdiği görülmüştür. Çalışma sayısının düşüklüğü, turist rehberliği konusunun yeterince incelenmemiş olmasını ifade etmekle birlikte, son yıllarda yaşanan ivmelenme konuya verilen önemin ve ilginin arttığını göstermektedir. Genel olarak turizm alanında özel olarak turist rehberliği alanında lisansüstü eğitimin başlaması ve gelişimi ile uyumlu olan bu sonuç, turist rehberliği alanında lisansüstü eğitimin alan yazına katkısını göstermesi açısından önemlidir.

Turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerin tamamlandığı toplam 28 farklı üniversite olmasına karşın, tezlerin ağırlıklı olarak 7 üniversite çatısı altında yazıldığı belirlenmiştir. En fazla tez yazılan üniversiteler içinde Balıkesir Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi yer almaktadır.

Çapar, Toksöz ve Dönmez (2018) çalışması ile uyum gösteren bu sonucun, belirlenen üniversitelerin lisans düzeyinde turist rehberliği eğitiminin ve lisansüstü düzeyde turizm eğitiminin uzun yıllardır verilen üniversiteler olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Turizm İşletmeciliği ile Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalları konuyla ilgili en fazla tezin tamamlandığı ana bilim dallarıdır. Bunların yanı sıra Mühendislik Bilimlerinden, Dil ve Edebiyat Çalışmalarına kadar çok geniş bir yelpazede yer alan 20 farklı ana bilim dalında turist rehberliğiyle ilgili lisansüstü tez yazıldığı belirlenmiştir. Bu sonucu, turist rehberliğinin çok disiplinli ve çok boyutlu yapısının göstergesi olarak nitelendirmek mümkündür. Araştırma sonucu belirlenen ana bilim dalları, gelecek araştırmalarda turist rehberliği yazısına katkı sağlayabilecek ana bilim dallarına ilişkin fikir vermesi açısından önemlidir. Böylelikle, Okumuş vd. (2019) belirttiği üzere, alan yazının ilerlemesi için ihtiyaç duyulan kendini geliştirme ve özgün farklılıklar kazanımıyla nitelikli bir akademik topluluğun gelişimine katkı sağlanabilecektir.

Yüksek lisans tezleri en fazla Doktor Öğretim Üyesi, ardından Doçent unvanına sahip öğretim üyesi danışmanlığında yazılmıştır. Doktora tezlerine ise ağırlıklı olarak Profesör unvanına sahip öğretim üyeleri danışmanlık yapmışlardır. Bu durumun Saltık ve Alımanoğlu'nun (2018) çalışmalarında belirttiği üzere, esas olarak doktora programı açma ve danışmanlık yapma konusundaki unvanı da kapsayan ön koşullardan kaynaklandığı, bu nedenle doktora düzeyindeki tezlerin genelinin Profesör danışmanlığında tamamlandığı düşünülmektedir.

Yüksek lisans tezlerinin genel olarak 101-200 sayfa aralığında, doktora tezlerindeki yığılmanın ise 151-200 sayfa aralığında ve sayfa sayısının 300'den fazla olduğu gruplarda olduğu görülmüştür. Ortalama sayfa sayıları da bu bulgularla uyumlu olarak yüksek lisans tezleri için 152, doktora tezleri için 266 sayfa olarak belirlenmiştir. Sonuçlar, sosyal bilimlerde lisansüstü tez çalışmalarının sayfa sayılarını inceleyen çalışmalarla (Alkan, 2014; Pekdemir vd., 2016) karşılaştırıldığında turist rehberliği konulu lisansüstü çalışmaların, özellikle doktora tezlerinin sayfa sayılarının biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun görgül çalışmaların ağırlıklı olduğu lisansüstü tezlerde, araştırma kapsamına turist rehberliği ile ilgili farklı paydaşların dahil edilmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Turist rehberliği konulu lisansüstü tezlerde araştırma yöntemi olarak nicel araştırma yöntemlerinin kullanımının yaygın olduğu ve ağırlıklı olarak anket tekniğiyle veri toplandığı belirlenmiştir. Bu sonuç, turist rehberliği alanının bibliyometrik profilini belirlemeye yönelik Şahin ve Acun (2015b)

tarafından gerçekleştirilen çalışma ile benzeşmektedir. Bununla birlikte araştırma sonucunda, nitel araştırma yöntemlerinin de tek başına veya nicel araştırma yöntemleriyle birlikte kullanıldığı yüksek lisans ve doktora tezlerinin de olduğu görülmüştür. Bu sonuç, nitel ve karma araştırma yöntemlerinin kullanımındaki sınırlılığa işaret etmesi açısından önemlidir. Lisansüstü tezlerde en çok anket tekniğinden yararlanıldığı belirlenmiştir. Daha az sayıda tezde, görüşme ve gözlem tekniklerinin anket tekniğiyle birlikte veya ayrı kullanıldığı da görülmektedir. Bu durumun turist rehberliği yazınının görece yeni gelişiyor olması gibi çeşitli unsurlardan kaynaklı olabileceği öngörülmekle birlikte, gelecek araştırmalarda lisansüstü tezlerin araştırma desenlerinin, değişkenlerinin ve ölçme araçlarının da incelenerek sebebinin açığa çıkarılması önerilmektedir.

Lisansüstü tezlerde en fazla veri toplanan grup turist rehberleri olmuştur. Bu sonuç, tezlerin konusu itibariyle öngörülebilir bir sonuçtur. Bununla birlikte, tezlerin bazılarında yalnızca turist rehberlerinden veri toplanırken, bazılarında ise turistler, diğer turizm çalışanları, turist rehberliği öğrencileri ve akademisyenleri gibi farklı paydaşlardan eş zamanlı olarak veri toplandığı görülmüştür. Sonuçlar çalışmaların konuyu çok boyutlu ele alma, farklı paydaşlar açısından değerlendirme, veri kaynaklarında çeşitlilik eğilimini ortaya koymakta ve niteliksel gelişimini göstererek yazına katkı sağlamaktadır.

Araştırma YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında taranan 1989 ile 2018 yılları arasında yazılmış lisansüstü tezleri kapsamaktadır. Dolayısıyla araştırma sonuçlarını uluslararası lisansüstü tez çalışmaları veya farklı nitelikteki bilimsel çalışmalar için genellemek mümkün değildir. Bu bağlamda, gelecek çalışmalarda araştırma kapsamının ve ölçütlerinin geliştirilmesi, araştırma konusunda yazılmış kitap, makale ve bildirilerin de dahil edilerek bibliyometrik analizin ilişkisel teknikler ağırlıklı olarak incelenmesi önerilebilir. Böylelikle turizm yazınında görece daha az kullanılan ilişkisel tekniklerin (Benckendorff ve Zehrer 2013), uygulama alanının genişlemesine de katkı sağlanabilecektir. Araştırma sonuçları doğrultusunda, tezlerin araştırma yöntemlerinde farklı tekniklerin uygulanmasına, alanın çok disiplinli olma özelliğinden yararlanılarak farklı disiplinlerin bir arada katkı sağlayabileceği araştırma desenlerinin geliştirilmesine önem verilerek turist rehberliği konulu lisansüstü tez çalışmalarının alan yazına katkısının artırılması önerilebilir.

Kaynaklar

- Ahipaşaoğlu, S. (1997). *Turizmde Rehberlik*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Alkan, G. (2014). Türkiye’de Muhasebe Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma (1984-2012), *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ocak, 41-52.
- Barrios, M., Borrego, A., Vilagine, A., Olle, C. ve Somoza, M. (2008). A Bibliometric Study of Psychological Research on Tourism, *Scientometrics* 77(3), 453-467.
- Başoda, A. ve Aylan, S. (2018). Türkiye’de Turist Rehberliği Lisans Programlarının Sayısal Açıdan Yapısal Ve Coğrafik Değerlendirmesi, *I. Turizm Rehberliği Kongresi Özet Bildiri Kitabı*, (ss.37), Balıkesir, 2018.
- Benckendorff, P. ve Zehrer, A. (2013). A Network Analysis of Tourism Research, *Annals of Tourism Research*, 43: 121-149.
- Çakıcı, C., Yıldırım, O. ve Karacaoğlu, S. (2013). Ulusal Turizm Kongreleri Bildirilerinin Bibliyometrik Profili, *14. Ulusal Turizm Kongresi*, (ss. 1429-1447), *Kayseri*, 2013.
- Çapar, G., Toksöz, D. ve Dönmez, B. (2018). Turizm Rehberliği Alanında Yapılan Akademik Çalışmaların İncelenmesi, *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*,1(2), 57-73.
- Çetin, G. ve Yarcan, ř. (2017). The professional relationship between tour guides and tour operators, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 17(4), 345-357.
- Çokişler, N. (2018). Turizm Rehberliği Eğitiminin Sorunları: Çözüm Önerileri Ve Çözüksüzlükler, *I. Turizm Rehberliği Kongresi Özet Bildiri Kitabı*, (ss.22), Balıkesir, 2018.
- De Bakker, F. G., Groenewegen, P., Den Hond, F. (2005). A bibliometric analysis of 30 years of research and theory on corporate social responsibility and corporate social performance. *Business & Society*, 44, 283-317.
- Dilci, T. ve Gürol, M. (2012). Öğretim Üyeleri Bakış Açısıyla Lisansüstü Eğitimin Yaşam Alanına Yansımaları: Eğitim Bilimleri Örneklemi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 1073 - 1090.

- Eker, N. ve Zengin, B. (2016). Turist Rehberliği Eğitiminin Değerlendirilmesi: Profesyonel Turist Rehberleri Őzerine Bir Uygulama, *Eğitim Ve Őđretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 65-74.
- Ellegaard, O. ve Wallin, J.A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact?, *Scientometrics*, 105(3), 1809-1831.
- İçöz, O. ve Kozak, N. (1999). Turizm İşletmeciliği Dergisinin Turizm Literatűrüne Katkısı Hakkında Bir İnceleme, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10,9-17.
- Jogaratanam, G., McCleary, K.W., Mena, M.M. ve Eun Yoo, J.J. (2005). An Analysis of Hospitality and tourism research: Institutional Contributions, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 29 (3), 356-371.
- Karaman, S. ve Bakırcı, F. (2010). Tűrkiye’de Lisansűstű Eđitim: Sorunlar ve Çözűm Őnerileri, *Sosyal Bilimler Arařtırmaları Dergisi*, 2, 94-114.
- Kozak, N. (2001). Tűrkiye’de Turizm Pazarlaması Literatűrünün Geliřim Sűre-ci: 1972-1998 Yılları Arasında Hazırlanmıř Lisansűstű Tez Çalıřmaları Őzerine Biyo-Bibliyografik Bir İnceleme, *Anatolia: Turizm Arařtırmaları Dergisi*, 12(1), 26-33.
- Kűrođu, Ő. (2013). Turist rehberlerinin iř yařamındaki rolleri űzerine kavramsal bir deđerlendirme, *Pamukkale Őniversitesi SBE Dergisi*, 16: 91-112.
- Merigo, J.M. ve Yang, J.B. (2017). A bibliometric analysis of operations research and management science, *Omega*, 73, December 2017, 37-48
- Mishra, D.K., Gawde, M. ve Solanki, M.S. (2014). Bibliometric Study of Ph.D. Thesis in English, *Global Journal of Academic Librarianship*, 1(1), 19-36.
- Muđla Sıtkı Koçman Őniversitesi, Lisansűstű Eđitim-Őđretim Yűnetmeliđi. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171218-4.htm>
Erişim Tarihi: 20.12.2018.
- Nergiz, H. G. (2014). Tűrkiye’de Lisansűstű Turizm Tezlerinin Bibliyometrik Profili (1990- 2013), *VII. Lisansűstű Turizm Őđrencileri Arařtırma Kongresi Bildiri Kitabı*, (ss. 212-221), Ankara, 2014.
- Okumuř, F., Kűseođu, M.A., Putra, E.D., Dođan, İ.Ç., Yıldız, M. (2019). A Bibliometric Analysis of Lodging-context Research from 1990 to

2016, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 43, 2, February 2019, 210 –225.

Özel, Ö. H., ve Kozak, N. (2012). Turizm Pazarlaması Alanının Bibliyometrik Profili (2000-2010) ve Bir Atıf Analizi Çalışması, *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 715-733.

Pekdemir, I., Sözüer, A., Yaşlıoğlu, D.T. ve Ceran, E.B. (2016). Yönetim ve Organizasyon Yazını Üzerine İnceleme: Bir Anabilim Dalı Akademisyenlerinin 2005-2014 Yılları Arasındaki Yayınları, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 45, 81-93.

Pizzani, L., Lopes,J.F., Manzini, M.G. ve Martinez, C.M.S. (2012). Análise bibliométrica de teses e dissertações sobre prematuridade no Banco de Teses da Capes, J. Pediatr, (Rio J.) [çevrimiçi], 88 (6): 479-482. Erişim Tarihi: 03.03.2019.

Resmi Gazete, Turist Rehberliği Meslek Kanunu. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm>
Erişim Tarihi: 10.11.2018.

Saltık, I.A. ve Alımanoğlu, Ç. (2018). Turizmde Örgütsel Davranış Çalışmaları: Adım Üniversiteleri'nde Tamamlanan Lisansüstü Tezler Üzerine Bibliyometrik Bir Araştırma''. *International Conference On Applied Economics And Finance & Extended Social Sciences*, (ss393-405), Aydın, 2018.

Saltık, I.A. ve Dönmez, F.G. (2018). Turist Rehberleri ve Kişilik, İçinde: Eser, S., Şahin, S. Ş. Ve Çakıcı, A. C. (Ed.) *Turist Rehberliği*, ss.75-96, Ankara: Detay Yayıncılık.

Şahin, S. ve Acun, A. (2015a). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Makaleler ve Lisansüstü Tezler), *16. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, (ss.1456-1475), Çanakkale, 2015.

Şahin, S. ve Acun, A. (2015b). Turist Rehberliği Alanının Bibliyometrik Profili (Ulusal Turizm Kongreleri Bildirileri), *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 18(34), 213-234.

Tayfun, A., Küçükergin, F., Aysen, E., Eren, A. ve Özekici, Y. K. (2016). Turizm Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 50-69.

Tuzcu, G. (2003). Lisansüstü Öğretim İçin Yurtdışına Öğrenci Göndermenin Planlanması, *Milli Eğitim Dergisi*, 155-165.

I. ARIKAN SALTIK

ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences

Cilt/Volume: 11, Sayı/Number: 1, (Nisan/April 2020): 45-69 (Atf için/To cite).

Türker, İ. (2014). Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitiminin Özel Nitelikli Sorunları Ve Çözüm Önerileri, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 1-14.

Ünlüöneren, K. ve Boylu, Y. (2005). Türkiye’de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 11-32.

Yenipınar, U. ve Zorkirişçi, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Turist Rehberliği Eğitimi, *Çag University Journal of Social Sciences*, 10(2), 111-136.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, “Yükseköğretim Program Atlası”. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=11007> Erişim Tarihi: 28.03.2020.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, “Ulusal Tez Merkezi”. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> Erişim Tarihi: 31.12.2018.